CONTRIBUȚIA DIVERSELOR CURENTE ȘI ȘCOLI FOLCLORISTICE LA PRECIZAREA CONCEPTELOR DE FOLCLOR ȘI FOLCLORISTICĂ

DE

V. ADĂSCĂLIȚEI

La prima vedere, ideea de a insista în a doua jumătate a veacului al XX-lea asupra definirii folclorului pare nejustificată; se ivește numaidecît întrebarea dacă cercetările de pînă acum n-au fost destul de adîncite încît o asemenea preocupare să nu se mai ceară reluată.

Desigur, aproape toți folcloriștii interesați de diverse aspecte teoretice ale acestei discipline, direct sau indirect, au enunțat și propus definiții care — cel mai adesea — cuprindeau destule puncte de vedere realiste, pe lîngă unele puncte de vedere depășite uneori, chiar la vremea apariției lor. Faptul că sînt mai multe definiții date deja folclorului implică obligația de a găsi în ce măsură ele corespund cerințelor actualității. De altfel, reformularea unei definiții a folclorului și folcloristicii este necesară, mai ales pentru că este vorba de un obiect viu, de un obiect care se schimbă de la o epocă la alta. Încît, ordonării și ierarhizării tezelor existente deja în circulație trebuie să li se adaoge constatări noi.

Privită din punctul de vedere al problematicii sale actuale, folcloristica marxist-leninistă a realizat o însemnată creștere, atacînd și rezolvînd chestiuni pe care vechea cercetare nici măcar nu le-a formulat. În privința noțiunilor de bază cu care se operează curent — oricît ar părea de curios însă lucrurile așa stau —, tocmai conceputul de *folclor* este cel a cărei utilizare se face încă în chip diferit de la un ins la altul, acordîndu-i-se fără temei, nepermise variațiuni semantice. Împotriva acestui liberalism din terminologia folcloristicii trebuie intervenit insistent, mai ales că, manifestîndu-se în legătură cu termenii principali, are consecințe reprobabile.

Drumul spre o definiție cît mai completă a folclorului obligă la o recapitulare a istoricului ideilor despre această categorie culturală. Așa se face că stabilirea curentelor și școlilor de însemnătate esențială în

BDD-A1607 © 1964 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:25 UTC)

dezvoltarea tezelor privind creația populară se cere realizată. Și aceasta, cu atît mai mult cu cît etapele respective n-au avut o existență gratuită ci au rezultat — cel mai adesea — din firești căutări metodologice, ca și din baze teoretice distincte, indiferent de suportul lor filozofic. Apelul la unele aspecte ale curentelor și școlilor din istoria folcloristicii nu poate și nu trebuie să fie nici epuizant și nici să angajeze cronologii stricte. În măsura în care discutarea elementelor trecutului ajută elucidarea problemelor prezentului, orice investigație de această natură prezintă justificare.

Istoricul apariției și dezvoltării folcloristicii, ca știință despre folclor, ca disciplină proprie, este totodată istoricul apariției și dezvoltării ideii generale de importanță capitală pentru folcloristică, ideii care încearcă să soluționeze chestiunea : ce este folclorul.

Unii cercetători au plecat și de la constatarea — exactă de altfel — că însuși istoricul terminologiei chemată să desemneze folclorul este ilustrativ în privința evoluției conceptului de folclor. Cu condiția de a nu cere analizei respective mai mult decît ne poate da, ea poate fi făcută.

Amintim faptul cunoscut în general, că William J. Thoms, în august 1846, în Anglia, a utilizat în scris, în revista „Atheneum", familiarul cuvînt de mai tîrziu : *folklore*, ce poate fi tălmăcit în „știință despre popor" [1]. Un amănunt se impune însă atenției : termenul care să desemneze valorile spirituale create de masele populare a apărut mai întîi într-o țară în care dezvoltarea social-economică pe linia capitalismului ocupa primul loc din lume ; ceea ce nu poate fi întîmplător. Împotriva feudalismului, burghezia n-a putut nicăieri lupta singură. Ea s-a sprijinit pe energia revoluționară a maselor populare interesate vital în desfășurarea progresului, chiar dacă mai tîrziu le va abandona și izola, înșela și trăda. Acolo unde a prins rădăcini capitalismul, s-au ivit de îndată manifestări de interes privind creația populară ; au apărut termeni propuși s-o desemneze ca reprezentînd un aspect al capacității creatoare a poporului. Pentru că în Germania s-au propus la timpul potrivit termenii : *Volkskunst* (artă populară) și *Volkskunde* (știință despre popor) ; în Italia s-a vorbit tot mai mult despre o nouă știință : *demopsihologia* (privitoare la modul caracteristic de a gîndi și a simți, al maselor populare) sau despre *demologie* (știință despre popor), *scienza demica* (altfel spus) ; în Spania s-a vorbit tot mai des despre *saber popular* ; în Grecia despre *laografie* ; în Franța — pe lîngă utilizarea curentă a unora din termenii arătați deja — adăugîndu-se termenul de *mythographie*, ca știință despre reprezentările specific populare, vechi. Fără a fi acesta tot arsenalul de termeni propuși și parțial folosiți, aflăm că ei au o notă comună, aceea de a nu pierde din vedere faptul că este vorba de popor, de creația acestuia.

Dar creația poporului, așa cum ne dovedește desfășurarea istoriei, este multiplă, complexă, înfățișînd naturi variate. Ea poate aparține laturii spirituale ca și laturii materiale a vieții sociale. Întrebarea care se

[1] Gheorghe Vrabie, *Folklorul, Obiect-Principii-Metodă*, București, 1947.

BDD-A1607 © 1964 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:25 UTC)

ivește de îndată este dacă folclorul cuprinde totalitatea creațiilor poporului, indiferent de modul de materializare a acestora. Citind în structura termenilor invocați mai sus, aflăm sugestia care înclină spre acordarea unui conținut spiritual valorilor incluse în folclor, antrenîndu-ne să concepem folclorul ca pe o expresie a conștiinței artistice a maselor populare. Ideea se susține suplimentar prin constatarea că pentru denumirea creațiilor materiale ale poporului s-a constituit o disciplină aparte, etnografia. Așa se face că pentru conservarea valorilor culturii materiale populare sînt cunoscute nenumărate muzee etnografice, nu însă și muzee folclorice. În timp ce bunurile etnografice primesc cercetarea și studiul muzeistic, bunurile folclorice — în marea lor majoritate — nu pot fi supuse acestui tratament. Este aproape cu neputință să se organizeze un muzeu folcloric propriu-zis dar nu se poate concepe etnografia fără astfel de baze materiale. Desigur, arhivele de folclor reprezintă altceva întrucît reține fragmente din existența unor creații și nu existența propriu-zisă a acestora. Un basm dintr-o fonogramă constituie poza realistă a unei anumite vîrste prin care trece o creație spirituală populară. O unealtă păstorească reținută într-un muzeu etnografic a fost și va rămîne exemplar unic, singular materializat.

Diferența dintre folcloristică și etnografie stă deci în faptul că prima studiază creațiile spirituale populare, în timp ce a doua se ocupă de creațiile populare materiale.

Este adevărat că tradițiile din diversele curente și școli științifice, tradițiile din istoria culturală a diverselor popoare, au complicat mult lucrurile, iar în privința raporturilor dintre folcloristică și etnografie, au conturat orientarea după care etnografia s-ar ocupa în general de creația populară, materială și spirituală, iar folcloristicii i-ar rămîne numai domeniul culturii spirituale (Acest punct de vedere, neexprimat direct, stă și la baza filozofiei culturii populare în Uniunea Sovietică). După unele documente ale Reuniunii internaționale de folclor ținută la Arnheim în august 1955, ca și după unele documente ale Reuniunii internaționale a experților în aceste probleme, reuniune ținută la Amsterdam, în septembrie 1955, „aplicarea termenului *folclor* la toate manifestările culturale ale unui popor, comportă confuziile cele mai urîte și mai supărătoare". S-a propus acolo să se întrebuințeze restrîns termenul de *folclor*, pe plan internațional, „cu sensul de cultură spirituală". Pentru denumirea totalității creațiilor populare (spirituale-floclorice deci — și materiale — etnografice deci —) s-a propus termenul de *etnologie*, ca știință generală despre creația populară [2].

Desigur, aceste căutări au rostul și importanța lor. Deocamdată observăm că nu există o discordanță de fond între pozițiile adoptate, terminologia fiind aceea care se cere precizată. Opinia noastră este de a accepta și sprijini ideea după care folcloristica este o ramură a etnografiei generale, deoarece în acest-mod sugerăm implicit inseparabila existență a bunurilor materiale cu cele spirituale.

[2] *Du Congrès international de folklore...* în „Arts et traditions populaires", IV (1956), nr. 1, p. 59.

BDD-A1607 © 1964 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:25 UTC)

Am dezvoltat ceva mai larg chestiunea raporturilor dintre etnografie și folcloristică, faptul fiindu-ne de mare utilitate. Trebuie realizată însă o incursiune sumară și asupra altor relații care s-au statornicit în timp, între folcloristică și diverse ramuri ale științelor.

Se știe că interpretarea folclorului este o problemă care, în istoria gîndirii europene, s-a pus la un timp nu prea depărtat de „descoperirea" lui. Pentru că atunci cînd numărul colecțiilor de creație populară a început să sporească, în mod firesc, întrebările care se iveau așteptîndu-și răspuns s-au înmulțit și ele. Astfel, cele dintîi opinii asupra folclorului, privind fie vechimea, fie originea, fie sensul sau valoarea estetică a acestuia au reprezentat de fapt cele dintîi teze ale folcloristicii.

Punctele de vedere exprimate pe marginea noului obiect de cercetare și studiu s-au caracterizat prin lipsa unui profil inițial bine determinat, ceea ce îngreuiază considerabil clasificarea și categorisirea lor.

Este interesant de menționat faptul că — înaintea realizării primelor colecții de folclor — pe plan european, cei dintîi care — în treacăt — s-au oprit asupra manifestărilor folclorice au fost teologii creștini. Dar aceștia au stăruit asupra creației populare nu pentru a o valorifica sau studia, ci pentru a o combate, deoarece venea în contradicție — prin substratul precreștin — cu cele propagate de biserică. Numeroase sinoade au discutat pe larg aceste fapte indicînd cum trebuie combătută fiecare din „erezii". Dezavuînd creațiile folclorice ale popoarelor convertite, teologii le-au înregistrat adesea, aducînd involuntar servicii folcloristicii care avea să se ivească mai tîrziu.

Unii folcloriști, printre care și italianul Giuseppe Cocchiara [3], cuprind interesul manifestat la începutul epocii feudale, de biserică, pentru folclor, într-un curent intitulat „teologismul folcloristic". Cu condiția de a înțelege convenționalismul celui de al doilea termen — dată fiind epoca în legătură cu care este utilizat — denumirea poate fi folosită.

Și după aceea, pe lîngă creația populară s-a trecut în tăcere. În feudalism, mai ales, aristocrația a disprețuit, în special în etapele mai înaintate ale acestei orînduiri, folclorul. Arnold Van Gennep observa că a te ocupa de cultura spirituală a maselor populare — potrivit prejudecăților care dominau societatea „înaltă" — părea o lipsă de finețe a spiritului [4]. Iată de ce feudalismul nu a putut promova interesul pentru folclor.

Cum am mai amintit, nu putem lăsa neobservat faptul că în țările primelor mișcări revoluționare burgheze, interesul pentru creația populară nu a întîrziat să se manifeste. Nu întîmplător, Spania veacurilor XVI și XVII dă primele colecții de cîntece populare. Este epoca în care dezvoltarea capitalismului, care avea să fie mai tîrziu frînată acolo de feudalismul reacționar, cunoștea o deosebită înflorire (În 1511, Hernando del Castillo publica *Cancionero general*, pentru ca la 1700, Pedro Flores să tipărească *Romancero general*). Cît despre culegerile englezești *Anti-*

[3] Giuseppe Cocchiara, *Storia del folklore in Europa*, Torino, 1945, p. 78.
[4] Arnold Van Gennep, *Le Folklore*, Paris, 1924, p. 29.

BDD-A1607 © 1964 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:25 UTC)

quitates vulgares or The Antiquities of the common people, de la 1725 şi *Reliques of Asocient English Poetry*, de la 1765, acestea sînt des citate şi în general cunoscute.

Procesul apropierii de creaţia populară, mult favorizat de ideologia epocii luminilor, la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea, cunoaşte o largă generalizare. Nume celebre ca cele ale lui Gottfried Herder, Brentano, Arnim, fraţii Grimm, Fauriel, Thierry, Quinet etc. rămîn în istoria cercetării culturii populare pentru colecţiile pe care le-au întocmit, ca şi pentru unele comentarii pe care le-au întreprins pe marginea materialului cercetat.

Atunci cînd dezvoltarea social-economică face posibilă şi utilă descoperirea şi valorificarea folclorului, şi în ţările europene din Răsărit sînt puse bazele culegerilor de creaţie populară. (La polonezi, primele colecţii apar în 1849 şi se datoresc lui J. Lelevel şi I. Bogoroff ; la sîrbi în 1815 prin efortul lui Wuk Karagič; la ruşi în 1804 prin Al. Musin-Puşchin care descopere şi *Slovo o polku Igoreve* şi prin Kirsa Danilov care publică *Vechi cîntece ruseşti*, în 1843 prin Başchievici, în 1847 prin Tişchievici etc. ; la unguri prin Vàc (în 1803), Sarospatak (1826), Erdeley (în 1848), I. Kriza (în 1863) ; la finlandeji prin Elias Lönnrot care în 1828 şi 1831 publică volumele *Rune şi cîntece vechi şi noi ale poporului finlandez*, iar în 1835 le reuneşte în epopeea de răsunet mondial *Kalevala* ; la romîni, prin poetul naţional Vasile Alecsandri, în 1852 şi 1853 etc. [5]).

Punînd apariţia interesului pentru folclor în strînsă legătură cu apariţia capitalismului, sîntem datori să descoperim caracterul limitat al apropierii de masele populare în perioada respectivă. Nu se poate ignora însă faptul — subliniază V. E. Gusev — „că în mod subiectiv" cercetătorii respectivi „au fost mînaţi de un sentiment sincer de dragoste faţă de popor şi arta sa, precum şi de dorinţa de a-şi sluji patria" [6].

Aşa se face că spre sfîrşitul veacului al XIX-lea, folcloristica se formase deja, chiar dacă arăta ca o disciplină puţin unitară. Aprecierile contemporane epocii respective subliniază acest fapt. Într-un *Dictionnaire international des Folkloristes contemporaines*, publicat la Paris în 1894, sub direcţia lui Henry Carnoy, se menţionează : „De cîţiva ani, cercetările de folclor s-au dezvoltat în cele două lumi. Importante societăţi s-au fondat... cu scopul de a aduna tradiţiile păstrate în memoria poporului. Revistele închinate în mod special folclorului sînt în număr de peste treizeci. Pot fi evaluaţi la mai multe mii cercetătorii care urmăresc cu atenţie drumul studiilor de folclor. Mai multe ştiinţe s-au asociat intim cu tradiţionismul (n. n. citeşte : folcloristica) ; antropologia, filologia, etnografia, istoria comparată a religiilor, într-un cuvînt toate ştiinţele care au ca obiect studiul omului în evoluţia sa".

[5] Ion Diaconu, *Folclor din Rîmnicul-Sărat*. Vol. II. Focşani, 1934, p. 32. Am păstrat ortografierea numelor aşa cum a fost făcută de autorul citat.

[6] V. E. Gusev, *Probleme de estetică şi folclor* în „Russkaia literatura", 1958, nr. 4, p. 40—60.

BDD-A1607 © 1964 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:25 UTC)

Formarea noului domeniu de cercetare științifică, deși consecință directă a descoperirii și cunoașterii tot mai adîncite a creației populare, se realizează totuși într-un proces îndelungat și complex. Cum spuneam, o analiză a dezvoltării opiniilor despre folclor se poate solda cu determinarea celor mai de seamă curente și școli care au punctat drumul evoluției folcloristicii.

În mod convențional, ne propunem să înțelegem prin curentele care au existat în folcloristică acele opinii sau teze largi, construite pe baza concepțiilor social-politice ale diverselor epoci, tributare sistemelor filozofice dominante. Curentele din folcloristică, precizîndu-se prin concepții teoretice proprii privind interpretarea creației populare, nu pot fi limitate la perioade înguste de timp, deoarece în aceeași formă ori cu modificări neesențiale, ele pot fi întîlnite în timpuri și locuri deosebite. Școlile folcloristice se disting mai ales pe criterii metodologice. Propunîndu-și să găsească metode de cercetare cît mai adecvate, școlile respective plecau de obicei de la împrumutul metodelor utilizate de alte discipline mai vechi, cu domeniul cărora obiectul cercetat avea unele afinități. Conturîndu-se așadar, din puncte de vedere metodologice, mai multe școli folcloristice ce au putut avea același suport teoretic de interpretare a folclorului au putut să se înscrie în același curent folcloristic. Alteori, una și aceeași școală, din punct de vedere teoretic, se bazează pe teze aparținînd unor curente deosebite. Au existat cazuri cînd unele școli au contribuit evident la consolidarea teoretică a unor curente folcloristice. De unde și dificila delimitare precisă a hotarelor dintre curente și școli.

Încă de la primele culegeri de folclor, tendința *romantică* de interpretare a creației populare a fost evidentă. Romantismul în folcloristică a generat teze și poziții care se reduc la ideea despre însemnata vechime a creației populare, concepută ca rod al întregului popor. Marea majoritate a romanticilor — indiferent de nuanța romantismului îmbrățișat — nu a sesizat caracterul de clasă al folclorului și nu a admis că acesta poate să apară și în condițiile actualității. Nici măcar romanticii revoluționari n-au izbutit să înțeleagă că folclorul este și altceva decît tradiție. Orientarea pe care o discutăm a avut însă și laturi pozitive: folosirea folclorului pentru demonstrarea și apărarea ființei naționale a popoarelor — mai ales a celor mici și subjugate multă vreme —, argumentînd cu acesta dreptul istoric de autodeterminare a națiunilor; căutarea în tradițiile pozitive a unor pilde pentru unitate și combativitate, recomandarea făcută artei și literaturii culte de a se sprijini pe solidele temelii populare ș.a. Dezvoltat mai ales în condițiile celui de al doilea sfert al veacului trecut, acest curent s-a revărsat și în alte epoci îmbrățișînd forme înnoite.

Tradiționalismul în folcloristică (sau „tradiționismul", cum îi spun unii, după termenul franțuzesc corespunzător) a apărut prin preluarea și îngroșarea unora din laturile romantismului și mai ales a aceleia paseiste, care susține că folclorul este numai de domeniul trecutului. O dată cu trecerea burgheziei de la faza premonopolistă la cea imperialis-

BDD-A1607 © 1964 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:25 UTC)

tă, ideologia acestei clase sociale s-a transformat făţiş într-o ideologie antipopulară. Intelectualitatea burgheziei nu mai putea camufla uşor antagonismele dintre exploatatori şi exploataţi — atît de violent exprimate în creaţia populară mai nouă. Ea poate însă să nege „autenticitatea" folclorului mai nou, ceea ce şi face. Aşa se explică de ce acest curent lansează lamentaţii nesfîrşite privind infecunditatea folclorică a epocii moderne, ceea ce este totuna cu nerecunoaşterea caracterului perpetuu al capacităţii creatoare a maselor populare.

Iată de ce tradiţionalismul îngustează teoretic baza de clasă a folclorului, înlocuind tot mai mult şi mai des „poporul" cu masele populare, cu „clasele de jos" dar afirmînd tot mai răspicat arhaismul creaţiei populare căci — altfel — ar fi însemnat să recunoască maselor capacităţi care le dădeau anumite drepturi sociale şi politice. Pe la 1878, în Anglia a luat chiar fiinţă o „Societate engleză de tradiţiuni populare", urmată la 1886 de o alta în Franţa şi de altele în diverse state. Curentul tradiţionalist este aşa de puternic încît inspiră titulaturi semnificative unor mari reviste folcloristice din Franţa, Italia, Elveţia, reviste care au continuat să apară tot primul sfert al veacului nostru. (Este vorba de: „Revue des Traditions populaires", „Archives souisses de Folklore" şi „Archivio delle tradizioni popolari italiane").

Nici astăzi măcar nu se poate vorbi de o depăşire totală a acestor poziţii. În 1950, italianul Vito Fazia Allmayer susţinea deschis tezele tradiţionalismului[7]. Şi aceasta deoarece tradiţionalismul serveşte interesele ideologiei reacţionare.

Tradiţionalismul pregăteşte totdeauna terenul unor variate teze la fel de necorespunzătoare. Una din ele este cea despre esenţa exclusiv rurală a folclorului. Numai ce aparţine satului, ca „unitate" socială veche, a putut da naştere artei populare.

Ruralismul a găsit teren favorabil în statele înapoiate din punct de vedere economic, la răscrucea dintre veacurile XIX şi XX, mai ales în răsăritul Europei. Se înţelege că în forme mai atenuate a prins rădăcini şi în statele înaintate din acest punct de vedere. El a fost însă întreţinut artificial în statele „industriale" în care proletariatul era deosebit de numeros, tocmai pentru a putea fi ignorată creativitatea spirituală a acestei clase sociale. Indiferent de haina sa naţională — narodnică, poporanistă ori altfel numită — acest curent are aceeaşi croială.

Ruralismul este însă o direcţie retrogradă de interpretare a creaţiei populare, negînd clasei muncitoare şi altor clase — în special micii burgheziii apropiate de masele populare — dreptul şi rolul creator, în domeniul manifestările sociale, politice, culturale. Totodată, adepţii acestui curent sînt împotriva progresului social, propovăduind întoarcerea la patriarhalism, singura stare propice apariţiei folclorului — după ei. Una din publicaţiile fasciste italiene, etnografico-folcloristică, orientată în acest sens, care se tipărea la Neapole în 1935, „Archivio per la raccol-

[7] Vito Fazia Allmayer, *Sulla natura degli studi di folklore* în „Annali del Museo Pitrè, I (1950), Palermo, p. 21.

BDD-A1607 © 1964 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:25 UTC)

la e lo studio delle tradizioni popolari", susținea ca scop primordial al eforturilor sale — atitudine subliniată în „motto"-ul fiecărui număr — demonstrarea cu ajutorul folclorului a „măreției și frumuseții morale a lipsei de civilizație". Așa se face că raportînd totul la trecut și țărănime, acest curent îmbrățișează formule iraționale, ilogice.

Tot ca un aspect ciudat al tradiționalismului excesiv s-a manifestat și teoria originii aristocratice a folclorului. Împrumutată din teoriile asupra vechilor religii și asupra originii literaturii cultice, după care „inițiații" care corespundeau în același timp șefilor colectivităților primitive au creat miturile, credințele și literatura popoarelor, această teză neagă pentru totdeauna posibilitatea creatoare a maselor, acordîndu-le doar facultatea de a accepta ceea ce clasele stăpînitoare au realizat pe plan cultural. Apogeul acestei orientări a fost atins în Germania prehitleristă de Hans Naumann care emite formula: „Das Volk produziert nicht, es reproduziert"[8]. În esență, adepții teoriei originii aristocratice a folclorului văd răsturnat realitatea. Ei uită că arta populară a apărut și s-a dezvoltat încă din timpurile cele mai vechi, că exploatatorii au apărut mai tîrziu decît folclorul. Ideologic, această teorie reprezintă încercarea cinică a transpunerii mitului omnipotenței magnaților capitalului, pe toate planurile vieții sociale.

De o vîrstă apropiată cu aceea a romantismului, în folcloristică s-a mai manifestat și curentul *psihologicist*. Potrivit psihologicismului, sursa de cunoaștere a gîndirii și fizionomiei morale a unui popor este folclorul. Se ignoră însă valoarea psihologică de clasă a culturii folclorice, accentuîndu-se pînă la exagerare asupra aspectului său documentar, „etnic". De aceea, în perioadele ultrareactionare, el alunecă spre naționalism, spre etnicism, devenind o sursă de întreținere a șovinismului. Psihologicismul a avut în vedere inițial, o realitate obiectivă pe care — cu vremea — interpretînd-o subiectiv, a ajuns s-o ignore. Într-adevăr, este incontestabil specificul național al diferitelor popoare, nicăieri exprimat mai evident decît în folclor. Dar sublinierea particularităților naționale mijlocită de cunoașterea creației populare nu trebuie să atragă după sine tendința supraestimării acestora. A iubi propriu-ți specific național nu implică obligația de a urî și desconsidera specificul național al altor popoare, cum fac cel mai adesea naționaliștii și etniciștii.

Așa cum s-a putut observa, fiecare din aceste curente a exprimat puncte de vedere caracteristice gîndirii social-politice dominante din epocile respective. Absolutizarea unor trăsături specifice ale folclorului însușește aceste concepții izvorîte pe temeiul filozofiei idealiste.

Dar dacă cele mai de seamă orientări teoretice din folcloristica premarxistă sînt — în mare — schițate în observațiile de pînă acum, ne interesează deopotrivă felul în care această disciplină, în lupta ei pentru a deveni independentă, s-a apropiat pe rînd (metodologic, mai ales) de unele științe înrudite. Cu acest prilej sperăm să putem insista asupra

[8] Hans Naumann, *Grundzüge der deutschen Volkskunde*, 1922, p. 5.

BDD-A1607 © 1964 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:25 UTC)

principalelor şcoli din folcloristica premarxistă. Aşa cum se va putea vedea mai bine ceva mai încolo, ele se pot grupa — după metodologia disciplinelor de care se apropie — în şcoli care fac împrumuturi din ştiinţele sociale şi şcoli care fac împrumuturi din ştiinţele naturii. Vom vorbi mai întîi despre acele care se folosesc de metodologia ştiinţelor naturii.

Una din primele tendinţe de manifestare în studiul folclorului este aceea care se caracterizează prin stabilirea unor strînse legături cu *antropologia*. După unii, Edward Tylor, în Anglia, la 1871, ar fi întemeiat şcoala antropologică, punîndu-i bazele în opera sa capitală, *Primitive culture*. Mai tîrziu, M. A. Lang a susţinut aceleaşi idei, motivînd că ştiinţa despre folclor (aşa cum era el odinioară — şi antropologia, pe atunci, se interesa doar de omul preistoric) este antropologia. De altfel, teza lui A. Lang a continuat să reziste parţial. Adepţi ai antropologismului au activat în Anglia şi între 1920 — 1930, fiind bine cunoscuţi în această privinţă (Este vorba de Reinach şi Marett). Cu vremea, antropologismul în folcloristică a depăşit graniţele Angliei [9]. Se poate spune că el a continuat să existe — fenomen întîlnit şi în legătură cu alte şcoli — chiar atunci cînd iniţiatorii săi l-au renegat (Tylor a devenit mai tîrziu creatorul şcolii evoluţioniste în etnografie. La rîndul său, Van Gennep a îmbrăţişat succesiv — şi în unele perioade de viaţă, simultan — puncte de vedere biologiste, sociologice, filologice ş.a.m.d.). În 1932, în Italia, s-a desfăşurat doar o conferinţă internaţională de ştiinţe antropologice şi etnologice, în timp ce în America latină apar şi astăzi reviste de antropologie care se ocupă şi de folclor [10]. Astăzi, la Chicago îşi are sediul activa societate ştiinţifică intitulată: „Current Anthropology", în programul căreia studiile folcloristice — sui generis — ocupă un loc însemnat şi (în 1964), la Moscova, s-a ţinut o conferinţă de antropologie, etnografie şi folcloristică. Din păcate, şi la noi — lucru greu de explicat, dat fiind anacronismul pe care îl demonstrează — a luat fiinţă un Comitet naţional de antropologie şi etnografie în care există şi reprezentanţi ai folcloristicii. Se pare însă că înţelegerea lipsei de legătură dintre două discipline, din care una aparţine ştiinţelor naturii iar alta aparţine ştiinţelor sociale, nu va mai întîrzia mult.

Mergînd pe o linie apropiată, alţi cercetători au considerat că disciplina care ne preocupă ar fi asemănătoare ştiinţelor *biologice*, ar reprezenta „biologia spiritualităţii", apropiind-o evident de ştiinţele naturii (Este vorba de Bastan, Ratzel, Schurtz [11]). Aceasta s-a petrecut în epoca în care darvinismul influenţa adînc întreaga gîndire ştiinţifică. În mîinele cercurilor reacţionare de mai tîrziu, metoda biologică de cercetare în etnografie a devenit o armă a politicii lor şovine, netezind calea rasismului [12]. Mecanicismul la care s-a ajuns prin aplicarea legilor ştiinţe-

[9] R. Vuia, *Etnografie, etnologie, folklor*, Cluj, 1930, p. 17.
[10] Notizie în „Il folklore italiano", VIII (1933), p. 103.
[11] R. Vuia, *op. cit.*
[12] I. Vlăduţiu, *Orientarea ideologică a cercetărilor etnografice* în „Lupta de clasă", 1960, n. 2, p. 49.

BDD-A1607 © 1964 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:25 UTC)

lor naturii la studiul societății a discreditat hotărît această școală. Este de menționat faptul că între curentul psihologicist și școala biologică s-au făcut active schimburi de puncte de sprijin.

Mulțimea de materiale culese, cu sau fără metodă, a scos la iveală posibilitatea comparării unor variante, a urmăririi răspîndirii unor motive, a stabilirii unor legi de circulație a folclorului. Aceasta nu s-a petrecut însă în afara sugestiilor primite din același domeniu al științelor naturii, mult preocupat tocmai de sistematică, de clasificare. Consecința pentru folcloristică a fost apariția unei școli de esență comparatistă, școala *geografică*. Întemeiată de cercetătorii finlandezi (promotorii săi fiind Iulius Krohn — la 1884 —, apoi Anti Aarne), școala geografică susținea că „numai prin clasificarea cronologică și topografică" [13] poate fi distinsă forma inițială a creației cercetate, pot fi înțelese schimbările intervenite în decursul timpului. Metodologic, prin implicita admitere a evoluției folclorului, școala geografică în folcloristică aduce un real avans în rezolvarea unor însemnate probleme. Din nefericire, adepții școlii geografice au exagerat operațiile de catalogare a creațiilor folclorice, transformîndu-le într-un scop în sine și au estompat ținta reală, aceea de a explica folclorul.

În afara școlilor care au apropiat folcloristica de științele naturii, determinînd utilizarea în acest domeniu a unor metode de lucru fără prea multe contingențe cu obiectul cercetat, s-au mai manifestat și alte școli care au avut ca trăsătură comună faptul că se bazau pe metodologia unor ramuri ale științelor sociale. De aceea, — în general — ele au avut un caracter mai puțin fantezist.

Nu găsim necesar să mai revenim asupra școlilor etnografice din folcloristică întrucît această problemă a fost discutată mai înainte.

De numeroși adepți s-a bucurat școala *istorică*, izvorîtă pe terenul teoriilor romantice. Potrivit acesteia, de vreme ce folclorul este de domeniul trecutului, el constituie totodată și un veritabil document în legătură cu aceasta. În 1908, englezul Gomme a scris studiul *Folk—Lore as an Historical Science* (Folclorul ca știință istorică), fundamentînd enunțuri elaborate cu peste 50 de ani înainte, de Quinet, Michelet etc. Reducînd adesea întreaga valoare a creației populare la aspectul documentar istoric, această școală greșește absolutizînd una din laturile folclorului. Se ajunge — în cadrul său — la exagerări și false „reconstituiri" care compromit uneori integral orientarea, solicitîndu-se creației populare mai mult decît poate da, din punct de vedere istoric.

De la școala istorică la școala *arheologică* n-a trebuit decît un singur pas. Tradiționalismul a favorizat, de fapt, ivirea noii școli care admitea că folclorul cuprinde numai istorie veche. Albert Marinus, într-o conferință ținută la Bruxelles [14], arăta că arheologismul în folcloristică

[13] Sevilla Baer-Tomoșoiu, *Despre metoda folklorică a școlii finlandeze* în „Cercetări folklorice", I (1947), p. 4.

[14] Albert Marinus, *Un programme international d'Etude des Arts populaires*, Bruxelles, f. a.

BDD-A1607 © 1964 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:25 UTC)

s-a bucurat de aderenţe internaţionale în deceniile II şi IV ale veacului al XX-lea. Integral metafizică, metodologia acestei orientări ignora fenomenele noi, contemporane.

În primele trei decenii ale secolului nostru, dezvoltarea filozofiei burgheze în direcţia pozitivismului a evidenţiat necesitatea studierii produselor folclorice în funcţie de mediul social care le-a generat şi care le păstrează. Parţial a fost înţeles rostul determinismului social. Caracterul de clasă al produselor folclorice a fost însă eliminat cu grijă din discuţie. În schimbul acestúia s-a pus pe prim plan existenţa unor „grupurí sociale" folclorice care ar fi constituite după criterii geografice, de vîrstă etc.

Rezultînd de pe urma aplicării unor metode comune mai ales sociologiei, aceste cercetări apropie folcloristica de sociologia burgheză. Şcoala *sociologică* a apărut ca o reacţie faţă de orientările naturaliste, filologizante şi arheologice, fiind cunoscută în apusul Europei şi sub numele de „neofolclorism", fundamentarea ei realizîndu-se în 1927, prin Albert Marinus [15]. În deceniul următor, A. Varagnac şi Arnold Van Gennep, în Franţa, ca şi unii etnografi germani, au mers în aceeaşi direcţie. Deşi se formează în lupta împotriva celor ce apropiau folcloristica de ştiinţele naturii, această şcoală păstrează încă distinctive semne biologiste, aplicînd greşit legi ale naturii la studiul manifestărilor spirituale, chiar dacă dă acestora un înveliş evoluţionist [16].

Într-un anumit sens, şcoala sociologică a fost parţial prefigurată de mai vechea şcoală *economistă*, bazată pe primele forme ale pozitivismului şi promovată pe la 1894 de Alois Riegl, care declara că aşa cum în cadrul economiei naturale, producătorii obţin bunuri materiale în propria lor gospodărie, şi bunurile spirituale izvorăsc din acelaşi loc şi că „arta populară apare şi dispare cu economia casnică".

Tot în ultimul deceniu al veacului trecut mai trebuie menţionată tendinţa conturării unei şcoli de răsunet larg, care îşi propunea să raporteze originea folclorului şi esenţa acestuia la istoria şi conţinutul religiilor. Aceste tendinţe neştiinţifice din momentul în care exagerau rolul unor elemente din creaţia populară, aşa cum a existat ea în etapele timpurii, au fost — în general — depăşite.

De oarecare însemnătate suplimentară, deşi mai puţin conturată decît alte şcoli, a fost tendinţa de a cerceta folclorul ca pe o ramură a artelor, în cadrul istoriei *artelor*. Deşi, principial, această apropiere se motiva mai mult decît altele, dată fiind complexitatea problemelor pe care le pune, a rămas — cel mai adesea — în stadiul unor încercări accidentale. Trebuie însă reţinut faptul că, pe această bază, s-a atras atenţia asupra sincretismului creaţiei populare, asupra multiplelor sale forme de concretizare: literară, muzicală, coregrafică, plastică. Aşa se face că, prin forţa împrejurărilor, istoria oricăreia dintre arte n-a putut ignora, cel puţin în capitolul de început, raportarea obligatorie la reali-

[15] Albert Marinus, *Le neo-folklorisme*, Louvain, 1931, p. 231.
[16] Albert Marinus, *Folklore, histoire et folklore sociologique* în „L'Annuaire 1930 de la Société Luxembourgeoise d'Etudes Linguistiques et Dialectologiques", p. 99.

BDD-A1607 © 1964 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:25 UTC)

tățile tradiționale, populare. Toate încercările respective, mult mai apropiate de folcloristică decît altele, au rămas totuși insuficient dezvoltate, deși importanța lor depășește cu mult însemnătatea studiilor efectuate în cadrul altor școli folcloristice. Metodologic, cei care au studiat folclorul în cadrul istoriei artelor au împrumutat criterii din estetica generală și s-au bazat — mai ales — pe criteriile particulare ale diverselor capitole ale acestora : artelor plastice, muzicii, coregrafiei, literaturii.

Din păcate, această școală nu a realizat și suficiente studii de orientare teoretică, susținîndu-se inconsistent din acest punct de vedere. După opinia noastră, în activitatea acesteia trebuie căutate stăruitor unele puncte de reper pentru activitatea de cercetare din timpul nostru.

Mai mult decît oricare dintre științe, folcloristica a stat aproape trei sferturi de veac în vecinătatea disciplinelor *filologice*. Materializîndu-se adesea prin cuvînt, apera artistică populară l-a interesat și pe lingvistul care a crezut mult timp că poate și trebuie să-și anexeze folcloristica. Reviste de mare însemnătate au purtat subtitlul : „de dialectologie și folclor", iar cele mai multe periodice folcloristice au deschis paginile lor pentru așa-zisele rubrici de „vorbe adînci", „cuvinte din popor", „vocabular regional" etc. Pe plan mondial, calea a fost indicată de savanți ca : Gaston Paris, Hoffmann Krayer, Gustav Weigand ș.a. Unii folcloriști cu renume, ca : Paul Sébillot, H. Krayer, au considerat că obiectul disciplinii folcloristice îl constituie și „modul de a vorbi al maselor populare". Metodologia culegerii folclorului a stat în această perioadă sub tutela directă a metodologiei lingvisticii, ceea ce a reprezentat un fapt pozitiv, obligînd la transcrierea exactă a textelor de folclor. Folcloristica a scăpat cu greu de sub tutela dialectologiei și, chiar atunci cînd a reușit nu și-a putut asigura o separare hotărîtă, de filologie. Pentru că a urmat o perioadă în care folcloristica a stat sub înrîurirea directă a esteticii literare — mai ales. De altfel, în bună măsură, această realitate continuă să fie caracteristică și unei părți din folcloristica actuală, în conturarea căreia un rol important îl mai joacă încă școlile filologice.

Dacă, pe plan universal, conturul general al ideilor premarxiste despre folclor poate căpăta schița pe care — desigur, destul de sumar — am întocmit-o aici, și în cadrul culturii romînești aceste orientări au avut răsunetul lor. În cîteva paragrafe vom încerca să schițăm această stare de fapt.

Primele orientării romînești față de folclor se înscriu în atmosfera specifică perioadei pașoptiste. De aici începînd, întîlnim cele dintîi opinii despre creația populară națională. Romantismul s-a manifestat din plin în această epocă, în cele mai diverse forme ale sale. Alecsandri, Bălcescu, Russo, toți aceștia, îmbrățișează tezele epocii respective fiind uniți prin faptul că văd în folclor putința de a reîmprospăta ființa națională romînească. De altfel, atît de înrădăcinate au devenit părerile lor, încît cu un veac mai tîrziu surprinde frecvența cu care — parțial modificate — stăruie încă în cele mai multe din încercările folcloristice. Nici Odobescu

BDD-A1607 © 1964 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:25 UTC)

şi nici Hasdeu, care se leagă mai mult de activitatea culturală din a doua jumătate a veacului trecut, nu pot fi separaţi de esenţa ideilor folcloristice paşoptiste.

În chip firesc, romantismul a dus şi în istoria folcloristicii romîneşti la o bogată ramificaţie a tradiţionalismului pe care G. Dem. Teodorescu, la 1885, îl elogiază destul de angajant şi explicit, în concepţia din monumentala colecţie *Poezii populare ale Romînilor*. În deceniile următoare, tradiţionalismul naşte ruralismul folcloristic romînesc, deosebit de ramificat şi tenace. Propagat iniţial de „Sezătoarea" (revista care condusă de Artur Gorovei îşi începe activitatea în 1892, la Fălticeni), este curînd îmbrăţişat de mica intelectualitate sătească, stăruind în paginile publicaţiilor de folclor care au apărut între 1900 şi 1940, cum ar fi : „Ion Creangă", „Doina", „Tudor Pamfile", „Ghiluşul", „Suflet oltenesc", „Comoara satelor", „Scînteia" ş.a.

Pe fondul acestor curente, prin folosirea fragmentară a unora din ideile de bază, şi-a făcut — paralel — loc concepţia asupra originii aristocratice a folclorului (a epicii versificate, mai ales, susţinută de junimistul Al. Lambrior şi, mai tîrziu, de eclecticul — în folcloristică — N. Iorga.

De un interes accentuat s-a bucurat şi orientarea psihologicistă care n-a rămas fără implicaţii diferenţiate ca intensitate, în diversele epoci de dezvoltare social-economică. Întîlnite mai întîi în opera lui C. Bolliac, într-o măsură atent determinată, mai tîrziu ideile psihologiciste, la B. P. Hasdeu — de pildă — vor duce spre fundarea unei reviste de demopsihologie (este vorba de „Columna lui Traian"), iar la Ovid Densusianu — în prima parte a activităţii sale — spre poziţii larg susţinute şi documentate. Veacul al XX-lea însă, mai ales epoca interbelică, excelează prin suprasolicitarea elementului etnic şi a celui mistic. Prefigurată firav de semănătorism, poziţia aceasta, îmbrăţişată ulterior de gîndirism, va provoca apariţia unor încercări folcloristice aberante. Este epoca în care se vorbeşte despre o „viziune" particular-romînească a lumii, în care aceasta este determinată în baza patologicului din spiritualitatea romînească folclorică.

Tributare inegal acestor curente de orientare, şcolile profilate în cercetarea folcloristică romînească dovedesc relativ rapida receptivitate faţă de încercările similare europene. Fără a lipsi cu totul, punctele de vedere metodologice care apropiau folcloristica de ştiinţele naturii, punctează evoluţia ideilor despre creaţia populară, mai mult ca nişte momente de extremă curiozitate. Trebuie amintite în acest sens, tendinţele etnografului R. Vuia, de a se raporta adesea la tezele biologiste. Mai bine conturată, şcoala geografică n-a fost lipsită de reprezentanţii şi susţinătorii săi, deoarece ei îi corespund eforturile unor cercetători de a face folclor comparat. Este vorba, mai întîi de Lazăr Şăineanu, şi — mult mai tîrziu — de D. Caracostea, Tache Papahagi ş.a.

Din păcate, cercetarea raporturilor reale dintre etnografie şi folcloristică rămîne o problemă puţin atacată, opiniile lui G. Vilsan — ca şi, în general, cele ale clujenilor — şi încercările lui I. Diaconu, reprezentînd un început care rămîne vag. Marele merit în această privinţă

BDD-A1607 © 1964 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:25 UTC)

revine culegătorilor binecunoscuți, ca Simion Florea Marian, Tudor Pamfile, C. Rădulescu-Codin ș. a. care, intuitiv, au găsit calea spre considerarea atentă a relațiilor folcloristico-etnografice.

Școlile apropiate metodologic de disciplinele istorice au ocupat însă un loc însemnat. O astfel de natură a avut școala lui Alecsandri care — în chip neașteptat — schițează bine conturata orientare latinistă din folcloristică (e drept, cu dorite implicații în opiniile culturale internaționale și în cele politice), târzie în raport cu epoca Școlii ardelene. Se va ajunge chiar, la sfîrșitul veacului XIX, la o școală arheologică în folcloristică, pe care N. Densușianu, în „Dacia preistorică", o dăltuiește stăruitor. Din păcate, școlile istorice poartă o pecete comună compromițătoare, a falsului sau — în cazul cel mai fericit — a exagerării.

Mențiuni deosebite solicită școlile filologice din folcloristica românească. Începînd prin apropierea de dialectologie apărată de Ovid Densușianu, I. A. Candrea, Emil Petrovici, Sextil Pușcariu — preocupare concretizată mai ales în primele trei decenii ale veacului al XX-lea — o dată cu deceniul IV se remarcă o mai susținută apropiere de domeniul științei literaturii, promovată de D. Caracostea, G. Călinescu ș.a. Urmarea directă a acestei situații a fost crearea în cadrul diverselor centre de cercetare ale Academiei Române, a unor secții de limbă și folclor sau de istorie literară și folclor, a căror existență poate fi remarcată și astăzi (cea dintîi la Cluj, cea de a doua la București); sau mixte (ca la Iași — „de lingvistică, istorie literară și folclor").

În deceniul III se mai remarcă și tendința de a cerceta problemele creației populare în strînsă legătură cu cele ale artei populare în general, G. Oprescu fiind susținătorul inițial al direcției respective. În deceniul IV, sintetizînd experiența străină și românească în această direcție, apare lucrarea *Conceptul de artă populară*, în care Al. Dima susține cercetarea folclorică în complexitatea sa.

Nu pot fi încheiate mențiunile despre școlile folcloristice românești fără a aminti de școala sociologică a lui Dimitrie Gusti. Concepțiile acesteia stau departe de înțelegerea corespunzătoare a conținutului de clasă al societății, de analiza — din acest punct de vedere — a mediilor folclorice dar, raportate la concepțiile altor școli, au meritul de a atrage atenția asupra folosirii unor metode cu totul noi.

Desigur, acestea sînt doar unele din pozițiile existente în legătură cu cercetarea folclorului pe plan românesc.

Atît pe plan mondial, cît și pe plan național, răspîndirea ideilor marxismului a influențat corespunzător și domeniul nostru de activitate. Folcloristica, în aceste condiții de orientare ideologică nouă, a avut de realizat progrese deosebite.

Este de remarcat că orientarea generală marxist-leninistă în folcloristică devine reală acolo unde victoria revoluției socialiste a creat condiții corespunzătoare. Despre o folcloristică marxist-leninistă poate fi vorba în Uniunea Sovietică și în țările de democrație populară, unele încercări similare făcîndu-se simțite și în orientarea cercetării din alte țări, ca urmare a progresului firesc al gîndirii.

BDD-A1607 © 1964 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:25 UTC)

Unii folcloriști sovietici ca Bogatîrev, I. M. Socolov, V. I. Cicerov, au subliniat contribuțiile aduse în mod direct de clasicii marxism-leninismului în legătură cu interpretarea unor elemente ale folclorului. Este firesc ca principalii apărători ai intereselor oamenilor muncii să fi făcut unele însemnări despre operele folclorice. Dar ceea ce datorează folcloristica acestor gînditori, filozofiei marxist-leniniste, întrece cu mult cadrul unor sumare adnotări.

Schimbările determinate de marxism-leninism în cadrul folcloristicii sînt atît de importante încît afectează o varietate întreagă de probleme; pentru că nu este vorba numai de o nouă interpretare pe care o primește creația populară, ci chiar de o delimitare și deci definire a obiectului folcloristicii, a folclorului. Așa cum s-a putut vedea din expunerea asupra numeroaselor curente și școli din folcloristica premarxistă, acestea au realizat cel mai adesea o imagine confuză și deformată a creației populare. Ignorînd esența dialectică a folclorului, tezele emise de folcloristica idealistă au făcut să se înțeleagă prin folclor manifestările spirituale ale maselor populare, care țin mai ales de domeniul trecutului. Obiectul folcloristicii era limitat deci în mod arbitrar. Marxism-leninismul a arătat însă că nu poate fi vorba de folclor ca despre un element al trecutului (sau numai al trecutului), că esența sa dialectică necesită totdeauna abordarea și a aspectelor sale contemporane. Din nenumăratele referiri pe care Lenin le-a lăsat cu privire la felul cum va arăta cultura maselor populare în socialism și comunism, problemele dezvoltării ulterioare a creației populare pot fi discutate în mod deosebit. La înțelegerea conținutului noțiunii de *folclor*, leninismul a mai adus un element de o deosebită importanță. În locul afirmației vagi că acesta ar fi o creație a poporului, el a adus indicația sigură și hotărîtă că folclorul reprezintă cultura maselor populare. Dezvoltînd teza cu privire la existența, în cadrul orînduirilor sociale bazate pe clase antagonice, a două culturi opuse, V. I. Lenin a precizat implicit caracterul de clasă general-progresist al folclorului, al culturii populare.

Folcloristica actuală nu poate trece indiferentă pe lîngă concepțiile exprimate deja în legătură cu creația populară. „Ceea ce importă este de a ști *cui folosesc* aceste concepții, aceste propuneri" [17]. Lenin a subliniat că „marxismul... și-a însușit și a prelucrat tot ceea ce a fost mai de preț în dezvoltarea de mai bine de două mii de ani a gîndirii și a culturii umane" [18]. Așadar, ceea ce aparține vechii cercetări și este valoros trebuie preluat și dezvoltat creator. Într-o *Schiță de rezoluție cu privire la cultura proletară*, datată 8 octombrie 1920, Lenin nota: „Nu născocirea unei noi culturi proletare, ci dezvoltarea celor mai bune modele, tradiții, rezultate ale culturii existente, din punctul de vedere al concepției marxiste despre lume și al condițiilor de viață și de luptă a proletariatului în epoca dictaturii sale" [19].

[17] V. I. Lenin, *Despre cultură și artă*, Buc., EPLP, 1957, p. 157.
[18] *Idem*, p. 325.
[19] *Ibidem*.

BDD-A1607 © 1964 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:25 UTC)

Cercetătorii orientați prin prisma filozofiei marxist-leniniste au izbutit să găsească totdeauna substratul de clasă al concepțiilor despre creația populară, exprimate pînă în prezent.

Folcloristica veche a determinat caracterele specifice ale creației populare. Printre acestea se numără caracterul colectiv, oralitatea, anonimatul, aspectul tradițional (care însă nici într-un caz nu poate fi separat de cel inovator, cum s-a făcut adesea) etc. Dar adîncirea acestor atribute ale creației folclorice, de pe o platformă care ignorează esența dialectică a obiectului însușit, este incompletă și dăunătoare. Leninismul a combătut totdeauna ideea imuabilului, a staticului. Folclorul evoluînd o dată cu societatea care îi dă naștere, transformîndu-se va aduce cu sine și transformarea atributelor care îl însoțesc. Folcloristica marxist-leninistă studiază, de aceea, trăsăturile specifice creației populare, accentuînd asupra caracterului lor istoric.

Deosebit de importante sînt pentru folcloristică precizările aduse de filozofia materialist-dialectică, în ceea ce privește unitatea dintre singular și general, în privința elucidării problemelor actului creației folclorice. Folcloristica veche înclina să acorde întîietate cînd individului, cînd colectivului. Noile studii au subliniat însă că un bun artistic folcloric este rezultatul sintezei dintre ins și societate. Individul crează, numai colectivitatea folclorizează în raport cu oglindirea veridică în opera respectivă a idealurilor social-artistice populare. Cum mai spuneam, sînt apreciate corespunzător creațiile contemporane și nu sînt regretate nici o clipă acele părți ale folclorului, care dispar pe măsura evoluției conștiinței sociale.

Cît privește posibilitatea distingerii unor curente și școli în folcloristica marxistă, se poate aprecia că ea există și că va fi mai pronunțată pe măsura dezvoltării corespunzătoare a studiilor de specialitate. Am face aprecierea că, în aceste condiții noi, este posibilă mai ales manifestarea unor școli de cercetare.

Așa cum s-a putut vedea, aproape toate curentele și școlile din folcloristică și-au pus cu privire la folclor următoarele întrebări: ce este folclorul, cine și cînd l-a creat.

Ca răspuns la cea dintîi întrebare care urmărește să limpezească chestiunea ce este folclorul, pe baza investigațiilor pe care le-am făcut se poate schița deci următoarea definiție: Folclorul este totalitatea manifestărilor spirituale ale maselor populare, manifestări concretizate în creații artistice și forme de cugetare. Creațiile artistice, după modalitatea de realizare, se grupează în: literare, muzicale, dramatice, coregrafice și plastice. Formele de cugetare, după epoca apariției lor, se exprimă prin credințele, superstițiile, obiceiurile (ca forme ale eticii) și unele din operele literare care au un caracter direct dominat de această trăsătură.

Încă din primele momente de existență a folcloristicii, chestiunea cine a creat folclorul a interesat suficient de mult ca să se propună și unele soluții de rezolvare. Pînă nu de mult — și uneori din păcate, astăzi chiar — folclorul a fost pus în general pe seama *poporului*. Se știe

BDD-A1607 © 1964 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:25 UTC)

că sociologia veche dădea noțiunii de popor un înțeles larg, determinat mai ales pe criterii etnice și naționale, or, în acest sens, în cazul nostru, termenul se dovedește a fi inutilizabil.

Crează oare, totdeauna, întregul popor, opere folclorice ? Răspunsul unic care se poate da este *nu*. Pentru că, istoria culturii de pretutindeni evidențiază faptul că în societatea bazată pe clase antagonice, clasele exploatatoare au o cultură proprie, opusă maselor populare, opusă culturii acestora. Lipsite de posibilitatea unei activități exclusiv creatoare de bunuri spirituale, masele populare își construiesc singure o cultură care tocmai datorită acestui fapt are avantajul de a fi totdeauna pozitivă și realistă, militantă, progresistă (cu toate inevitabilele sale limite). Fără îndoială că în timp, raporturile osmotice dintre cele două culturi vizează tocmai acele elemente care în esența lor au unele trăsături comune, dar nu despre aceasta este cazul să vorbim pe larg acum. Avem de reținut doar ideea că masele populare și nu poporul — privit în ansamblul său — crează folclor ; de unde și caracterul de clasă al acestuia.

Cît despre întrebarea care privește timpul în care poate fi plasată crearea folclorului, așa cum s-a putut vedea, unele răspunsuri date de folcloristica veche înclinau să identifice epoca de formare a creației populare cu epocile mai vechi din istoria societății. Se susținea astfel teza că folclorul aparține nemijlocit trecutului, că nu are elemente comune cu prezentul. Or, această poziție poate fi combătută prin simpla referire la colecțiile apărute în zilele noastre și alcătuite din materiale culese în zilele noastre.

Cumulînd acum răspunsurile la întrebările care au însoțit stăruitor cercetarea chestiunii definirii folclorului : ce este acesta, cine l-a creat și cînd, așa cum au apărut ele din toate încercările amintite, putem propune următoarea definiție a creației populare generale : totalitatea manifestărilor spirituale (artistice : literare, muzicale, dramatice, coregrafice, plastice și formelor de cugetare : credințe, superstiții, obiceiuri) realizate de masele populare de-a lungul istoriei.

Cu studiul folclorului general se ocupă știința numită folcloristică.

LA CONTRIBUTION DES DIVERS COURANTS ET ÉCOLES DE FOLKLORE DANS LA FIXATION DES CONCEPTS DE FOLKLORE ET DE FOLKLORISTIQUE

RÉSUMÉ

L'auteur passe en revue brièvement les principaux courants (romantique, traditionaliste, ruraliste, psychologiciste) et les écoles les plus importantes (anthropologique, biologiste, géographique, ethnographique, historique, philologique, sociologique, etc.) qui se sont créés dans

BDD-A1607 © 1964 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:25 UTC)

l'histoire de la science mondiale et roumaine du folklore. Il montre ensuite dans quelle mesure ces courants et ces écoles ont contribué à donner les réponses nécessaires pour établir la definition scientifique moderne des notions de *folklore* et de *science du folklore* („folkloristique").

On propose en conclusion la définition du folklore général qui représente : „la totalité des manifestations spirituelles (artistiques : littéraires, musicales, dramatiques, chorégraphiques, plastiques, et des formes de pensée : croyances, superstitions, coutumes) réalisées par les masses populaires le long de l'histoire".

BDD-A1607 © 1964 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:25 UTC)